

รูปแบบการสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก

A Model of World Buddhist Organizational Networking

นายแพทย์พรชัย พิญญพงษ์*

Doctor Pornchai Pinyaphong*

พระมหาอดิเดช สติวโร (สุขวัฒน์วัตติ์), ดร.**

Phramaha Adidej Sativaro**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ “เรื่องรูปแบบการสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อดังนี้ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการสร้างเครือข่าย 2. เพื่อวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก

ผลของการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการสร้างเครือข่าย ประกอบด้วย 1) สมาชิกต้องรู้จักรับรู้ข้อมูลที่เหมือนกัน (Common Perception) 2) สมาชิกต้องมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) 3) การมีความสนใจร่วมกัน หรือคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกเครือข่าย (Mutual interests) 4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (Stakeholders Participation) 5) มีการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกัน (Complementary Relationship) 6) มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน (Interdependence) 7) การมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) เมื่อวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก ทั้ง 3 องค์กร คือ องค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.) สภากาชาดนานาชาติ (สสว.) ทำงานร่วมกับสมาคมมหาเถรสมาคม (สมพ.) และ องค์กรพุทธโลก (พล.) พบว่าในทุกองค์กร เป็นเครือข่ายประเด็นกิจกรรม และ เป็นเครือข่ายจัดตั้ง ทุกเครือข่ายมีสมาชิกองค์กรพุทธ และชาวพุทธที่หลากหลาย มีชีวิตชีวา มีสำนักงานใหญ่เป็นศูนย์กลางประสานงาน และ มีผู้ประสานงานที่ชัดเจน สำหรับรูปแบบการสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก มีองค์ประกอบ 8 ด้านคือ ทักษะทัศนคติ (Attitude) มีการเรียนรู้พัฒนา (Learning) สร้างคุณค่าความเป็นผู้นำ (Leadership) ดำรงอัตลักษณ์ (Identity) จัดหนักกิจกรรม (Activities) คำจุนสนับสนุน (Nurture) มุ่งมั่นรับผิดชอบ (Commitment) ทุกองค์ประกอบเท่าเทียมกัน (Equality) หรือ รูปแบบพันธมิตร (ALLIANCE MODEL)

องค์กรพุทธทั่วไป สามารถประยุกต์ใช้ รูปแบบพันธมิตร “ALLIANCE MODEL” เพื่อนำไปขยายเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่สากลได้ เนื่องจากรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้มากที่จะนำไปประยุกต์ใช้ต่อการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดประโยชน์ต่อชาวโลก ที่จะได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : รูปแบบการสร้างเครือข่าย องค์กรพุทธโลก

* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* Graduate School, Mahaculalongkornrajavidyalaya University

** คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** Faculty of Buddhism, Mahaculalongkornrajavidyalaya University

Abstract

This research “A Model of World Buddhist Organizational Networking” has three objectives: (1) to study the concept of Networking in Organization (2) to analyze the Networking of World Buddhist Organizations and (3) to propose a model of World Buddhist Organizational Networking.

The results show that the factors of the Networking in Organization comprise of (1) Common Perception (2) Common Vision (3) Mutual interests (4) Stakeholders Participation (5) Complementary Relationship (6) Interdependence (7) Interaction. For the analysis of Networking of World Buddhist Organizations which comprise of World Fellowship of Buddhists (WFB), International Council for the Day of Vesak (ICDV) which working with International Association of Buddhist Universities (IABU) and World Alliance of Buddhists (WAB) the results show that all organizations employ a networking model of activities-based and group establishing. All World Buddhist Organizations have many diversified members both organizations and individuals. All networking are active and have headquarter as a hub with precisely assigned manager of the hub. The model of World Buddhist Organizational Networking should comprise of eight factors which are Attitude, Learning, Leadership, Identity, Activities, Nurture, Commitment and Equality or ‘ALLIANCE MODEL’.

Buddhist organizations can adopt ‘ALLIANCE MODEL’ to extend networks for the propagation of Buddhism to the global level as this model has suitable and highly likely characteristics to contribute to the construction of networks to propagate Buddhism for the benefit of mankind in sustainable study and practice of Dhamma.

Keyword : A Model of Networking, World Buddhist Organizational

บทนำ

ศาสนาเป็นปรากฏการณ์ทางความเชื่อที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์จะอาศัยศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจตั้งแต่เกิดจนถึงบั้นปลายของชีวิต ในขณะเดียวกันก็ช่วยประสานสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยเป็นศูนย์รวมของคนในสังคม ซึ่งอิทธิพลของศาสนานั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการวางรากฐานวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งเป็นตัวกำหนดคุณค่าสูงสุดให้แก่ชีวิตของมนุษย์ด้วย และพุทธศาสนานับเป็นศาสนาหนึ่งที่มีผู้คนจากหลากหลายประเทศให้ความสำคัญและเคารพนับถือมาอย่างต่อเนื่อง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจวบจนกระทั่งในยุคสมัยปัจจุบัน ได้มีวิวัฒนาการรูปแบบการเผยแผ่พุทธศาสนาสู่ศาสนิกชนมาเป็นลำดับ ซึ่งเป็นการเผยแผ่ทางวัฒนธรรมอันดีงามของพุทธศาสนาในนานาประเทศ พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปยังประเทศที่แม้จะมีความแตกต่างหลากหลายด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม แต่มีวิวัฒนาการเผยแผ่ไปตามรูปแบบวิถีของประเทศนั้น ๆ (พระณปวร โทวาท, 2559, น. 157) แม้ว่าประเทศทั่วโลกจะมีความแตกต่างทั้งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี อันส่งผลต่อแนวทางและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่เป้าหมายของการเผยแผ่ล้วนมีจุดร่วมเดียวกัน คือ เพื่อประโยชน์แก่อกุศล ความสุข แก่บุคคลทั้งชาวพุทธและศาสนาอื่น ๆ โดยมุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการ

ดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง ใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท (พระมหาอำนาจ มีราคา, 2559, น. 173)

หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ได้เสด็จไปแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน นับเป็นการเริ่มต้นประกาศพระพุทธศาสนา จนได้พยานยืนยันการตรัสรู้ธรรม คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ บรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน หลังจากนั้นทรงประทานการอุปสมบทเอหิภิกขุอุปสัมปทาแก่บุคคลเหล่านี้ นับเป็นพระภิกษุสงฆ์กลุ่มแรกในพระพุทธศาสนา ต่อมาเมื่อได้ฟังธรรมอีก จึงได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด ต่อจากนั้นพระพุทธองค์ได้แสดงธรรมโปรดสกุลบุตรพร้อมสหาย 54 คนจนบรรลุธรรม พระพุทธสาวกจึงเพิ่มจำนวนเป็น 60 รูป พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าสมควรที่จะส่งพระสาวกเหล่านั้นไปประกาศพระศาสนาให้แพร่หลายทั่วโลก ซึ่งเป็นการเกิดขึ้นแห่งพระธรรมทูตรุ่นแรก ตั้งแต่นั้นต้นมา พร้อมกันนี้ได้ทรงรับสั่งกับภิกษุเหล่านั้นว่า “เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ จงอย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรม กามในเบื้องต้น กามในท่ามกลาง กามในที่สุด” (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535 เล่มที่ 4 ข้อที่ 32, น. 40)

การขยายงานพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ทรงได้พระสาวกเป็นกำลังหลักในการสร้างเครือข่ายเผยแผ่ ทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว จึงนับว่าพระสงฆ์สาวกเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่ง เพราะพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยและเป็นส่วนที่สำคัญของพุทธบริษัท 4 (ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา) ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบหลักของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลส่วนใหญ่เป็นพระอรหันต์ ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร และยึดมั่นในคุณธรรมของนักเผยแผ่ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ จึงสามารถเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ให้แพร่หลายได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ กระทั่งสามารถสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมั่นคงมาจนถึงปัจจุบันนี้

ช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชผู้ปกครองประเทศอินเดียในสมัยนั้น มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก พระองค์ได้ทรงให้ความอุปถัมภ์โดยทรงจัดให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 ขึ้นในปี พ.ศ.236 ณ วัดโศการาม นครปาฏลิบุตร แคว้นมคธ (ปัจจุบันคือ เมืองปัตนะ เมืองหลวงของรัฐพิหาร) ทรงอาราธนาพระโมคคัลลิตสูตรติสสเถระเป็นประธาน หลังจากสังคายนาร้อยกรองพระธรรมวินัยเสร็จสิ้นแล้ว พระโมคคัลลิตสูตรติสสเถระ ได้ขยายงานพระพุทธศาสนาด้วยการสร้างเครือข่ายโดยจัดคณะพระธรรมทูตออกเป็น 9 คณะแล้วส่งไปเผยแผ่ในดินแดนต่าง ๆ ดังนี้ สายที่ 1 พระมัชฌันติกเถระเป็นหัวหน้าคณะ ไปสร้างเครือข่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ แคว้นกษมิระ คือ รัฐแคชเมียร์ ประเทศอินเดียปัจจุบันและแคว้นคันธาระในปัจจุบันคือ รัฐปัญจาบ ทั้งของประเทศอินเดียและประเทศปากีสถานสายที่ 2 พระมหาเทวเถระเป็นหัวหน้าคณะ ไปสร้างเครือข่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแคว้นมทิสสมณฑล ปัจจุบัน ได้แก่ รัฐโมเซอร์และดินแดนแถบกลุ่มแม่น้ำโคธาวารี ซึ่งอยู่ในตอนใต้ประเทศอินเดียสายที่ 3 พระรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าคณะ ไปสร้างเครือข่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ วนวาสีประเทศ ในปัจจุบันได้แก่ ดินแดนทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศอินเดียสายที่ 4 พระธรรมรักขิตเถระ หรือพระโยนภธรรมรักขิตเถระ (ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นฝรั่งคนแรกในชาติกรีกที่ได้เข้าบวชในพระพุทธศาสนา) เป็นหัวหน้าคณะ ไปสร้างเครือข่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ อปรินตกชนบท ปัจจุบันสันนิษฐานว่าดินแดนแถบชายทะเลเหลืองเมืองบอมเบย์สายที่ 5 พระมหาธรรมรักขิตเถระเป็นหัวหน้าคณะ ไปสร้างเครือข่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ แคว้นมหาราษฎร์ ปัจจุบัน ได้แก่ รัฐมหาราษฎร์ของประเทศอินเดียสายที่ 6 พระมหารักขิตเถระ เป็นหัวหน้าคณะ ไปสร้างเครือข่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเอเชียกลาง ปัจจุบัน ได้แก่ ดินแดนที่เป็นประเทศอิหร่านและตุรกีสายที่ 7 พระมัชฌิมเถระ พร้อมด้วยคณะ

คือ พระกัสสปโคตรเถระ พระมุลกเทวเถระ พระทุนทภิสสระเถระ และพระเทวเถระ ไปสร้างเครือข่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ดินแดนแถบภูเขาหิมาลัย สันนิษฐานว่า คือ ประเทศเนปาลสายที่ 8 พระโสมเถระ และพระอุตตรเถระ เป็นหัวหน้าคณะ ไปสร้างเครือข่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งปัจจุบันคือประเทศในคาบสมุทรอินโดจีน เช่น พม่า ไทย ลาว เขมร เป็นต้น และสายที่ 9 พระมหินทเถระ (โอรสพระเจ้าอโศกมหาราช) พร้อมด้วยคณะ คือ พระอริฏฐเถระ พระอุทริยเถระ พระสัมพลเถระและพระทัตทสารเถระ ไปสร้างเครือข่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ลังกาทวีป ในรัชสมัยพระเจ้าทวานัมปิยติสสะ กษัตริย์แห่งลังกา ทวีป ปัจจุบันคือประเทศศรีลังกานับว่าเป็นการขยายเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปอย่างกว้างขวางที่สุดในยุคนั้น เพราะทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักและมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เป็นการสร้างเครือข่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีต เริ่มจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว และเผยแผ่ธรรม ได้ปักหลักพุทธศาสนาอย่างมั่นคงในชมพูทวีป จนถึงยุคของพระเจ้าอโศกมหาราช ที่ทรงส่งพระธรรมทูตไปยังประเทศต่าง ๆ ตลอดจนการเกิดขึ้นของนิกายมหายาน และวัชรยาน ถึงยุคทองของมหาวิทยาลัยนาถา ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์กลางการศึกษา และศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก ก่อนที่จะล่มสลายลงในที่สุด ถือเป็น การปิดฉากพระพุทธศาสนาในแผ่นดินแม่ คือประเทศอินเดีย ในชมพูทวีป แต่พระพุทธศาสนาก็กลับไปเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคอื่น ๆ แทน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ที่มาพร้อมกับความเจริญทางวัตถุ และก่อให้เกิดปัญหาติดตามาส่งผลเสียอย่างมากมาย ทั้งปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา สิ่งแวดล้อม ฯลฯ จนองค์การสหประชาชาติถึงกับได้กำหนดพันธกิจหลักขององค์กรในการสร้างความอยู่ดี กินดีให้แก่มวลมนุษยชาติ ได้แก่ การพัฒนาที่ยั่งยืน สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง (ภาวะโลกร้อน) การศึกษา และการสร้างสันติภาพ (พระพรหมบัณฑิต, ปาฐกถา: 19 กุมภาพันธ์ 2561) โดยคำสอนของพระพุทธเจ้าถูกเผยแผ่ไปมากเท่าใด ก็ย่อมบังเกิดสันติภาพและสันติสุขขึ้นในโลกมากเท่านั้น องค์กรพุทธโลกต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงมีบทบาทสำคัญ ในการนำคำสอนของพระพุทธเจ้าเผยแผ่ไปทั่วโลก นอกเหนือจากการสร้างมิตรภาพ การสร้างความกลมเกลียว การสร้างความเป็นเอกภาพระหว่างชาวพุทธ และ องค์กรพุทธด้วยกัน ซึ่งการทำงานขององค์กรพุทธโลก เป็นการ ทำงาน ในรูปแบบเครือข่ายที่มีศูนย์ประสานกลาง ภายใต้เครือข่ายอาจมีการเชื่อมโยงกัน ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลต่อปัจเจกบุคคล กระทั่งการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543, น. 28) อันจะทำให้การทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย บรรลุเป้าหมาย เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา สืบไป

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประวัติและกิจกรรมหลักขององค์กรพุทธโลกที่มีเครือข่ายนานาชาติ รวม 3 องค์กร ซึ่งเป็นองค์กรหลักที่สำคัญและมีบทบาทโดดเด่น ในวงการพุทธศาสนานานาชาติ ได้แก่ 1) องค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พ.ส.ล.) หรือ World Fellowship of Buddhists (WFB) 2) สภาสากลวันวิสาขบูชาโลก (สสวล) หรือ International Council for the Day of Vesak (ICDV) โดยทำงานร่วมกับสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ (สมพน.) หรือ International Association of Buddhist Universities (IABU) และ 3) องค์กรพุทธโลก (พล.) หรือ The World Alliance of Buddhists (WAB)

คำถามการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย และรูปแบบการสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก มีสภาพลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการสร้างเครือข่าย
2. เพื่อวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยรวบรวมข้อมูลในเชิงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้นำองค์กรพุทธ ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการองค์กรมีขอบเขตคือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย ได้ศึกษาความหมายของเครือข่ายทางสังคม แนวคิดการสร้างเครือข่าย องค์ประกอบของเครือข่าย ประเภทของเครือข่าย การบริหารจัดการเครือข่าย ปัจจัยชี้วัดความสำเร็จและความเข้มแข็งของเครือข่าย

1.2 การสร้างเครือข่ายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในอดีต และ ในปัจจุบัน

1.3 การสร้างเครือข่ายของ องค์กรพุทธโลก รวมถึงประวัติ กิจกรรมหลัก และแนวทางการ

พัฒนา

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้นำองค์กรพุทธโลก และผู้ประสานงานที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรพุทธโลก จัดเป็นกลุ่มรวมจำนวน 25 ท่าน มีรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

1) พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปญฺโญ) ปธ. 9, ศ, ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ, รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2 กุมภาพันธ์ 2561. 2) พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญจากร), รศ.ดร. รักษาการผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ, ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มหาจุฬาฯ และผู้อำนวยการสำนักงานสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ (สมพน.), 28 มกราคม 2561. 3) พระภาสุระ ทนตมโน (ใจวงศ์), พระอาจารย์โครงการ Peace Revolution, World Peace Initiative Foundation, ประเทศไทย, 24 กุมภาพันธ์ 2561. 4) ศ.ดร.ภัทรพร สิริกาญจน, วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 3,10, กุมภาพันธ์ 2561. 5)ดร.กนก แสนประเสริฐ อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 12 กุมภาพันธ์ 2561. 6) ดร.บำรุง พันธุ์อุบล ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม, สำนักงานพัฒนาบุคลากร, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สภาผู้แทนราษฎร, 13 กุมภาพันธ์ 2561. 7) ศ.ดร.อุทิศศิริวรรณ, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยนานาชาติ, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 25 กุมภาพันธ์ 2561. 8)พระมกุฏนเวรา อนฺรุตตะ มหาเถโร เลขาธิการองค์กรยุวสงฆ์โลก ศรีลังกา, 22 มกราคม 2561. 9) พระธรรมปิยะ, รศ. ดร., เลขาธิการสหพันธ์องค์กรพุทธนานาชาติ, อินเดีย, 22 มกราคม 2561. 10) พระธรรมมาจารย์จิ่งเหยา ประธานสมาคมพุทธนิเวไทยเปใหม่, ไต้หวัน Ven. Jing Yao, President of New Taipei Buddhist Association, Taiwan, 18 กุมภาพันธ์ 2561. 11) พระธรรมมาจารย์หมิงกวง (Ven. Ming Kuang) รองประธานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.), ไต้หวัน, ประธานคณะอนุกรรมการเศรษฐกิจและสังคม (พสล), 20 กุมภาพันธ์ 2561. 12) พระบุญทวี วิไลจักร, กรรมการบริหารองค์การพุทธโลก, เลขา รองประธานองค์การพุทธสัมพันธ์ลาว, ประเทศลาว, 9 มีนาคม 2561. 13) พระธรรมโกศาจารย์ (โสวันรัตนะ), อธิการบดีมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา สีนุราชากัมพูชา, 14 มีนาคม 2561. 14) พระภิกษุณีหยุกัว (Ven. You Guo), รองเจ้าอาวาสวัดฝอกลงซานไทเป,

ไต้หวัน, 18 กุมภาพันธ์ 2561. 15) พระภิกษุณีหมิงหยู (Ven. Ming Yu), ประธานยูวพุทธสมาคมไต้หวัน, 18 กุมภาพันธ์ 2561. 16) คุณคริสตี้ซาง ประธานสหพันธ์องค์กรพุทธนานาชาติ (IBC), ไต้หวัน, 30 มกราคม 2561. 17) ดร.ไล่ เก็ต ยง, เลขาธิการองค์การพุทธโลก (พล.) ประธานศูนย์สมาธิตะวันออกกลาง ดูไบ, สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์, 2 กุมภาพันธ์ 2561. 18) คุณมิถิลา โชว์ตรี เลขาธิการร่วม องค์การพุทธโลก, เลขาธิการ Nirvana Peace Foundation, บังคลาเทศ, 3 กุมภาพันธ์ 2561. 19) ดร. ฮีโร ฮีโต้ อดีตประธานกรรมการสิ่งแวดล้อม องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.), รองประธานองค์การพุทธโลก (พล) และ ประธานมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาสุปรตตีประเทศอินเดีย, 3 กุมภาพันธ์ 2561. 20) คุณพุทธิกะ สัญชีวะ บรรณาธิการวารสารเมตตาวโลกานายะศรีลังกา, 4 กุมภาพันธ์ 2561. 21) คุณซาบุง บาริว รองประธานองค์การพุทธโลก, ประธาน Nirvana Peace Foundation, บังคลาเทศ, 9 กุมภาพันธ์ 2561. 22) คุณเฮนรี่ ดั่ง เลขาธิการสหพันธ์ชาวพุทธ แห่งออสเตรเลีย, ประธานองค์กร Buddha Care, ออสเตรเลีย, 21 กุมภาพันธ์ 2561. 23) คุณแอนดี้ รองประธานองค์การพุทธโลก, ประธานองค์กร Buddhist Online สาธารณรัฐประชาชนจีน, 22 กุมภาพันธ์ 2561. 24) ดร.นินีเอ้, รองประธานองค์การพุทธโลก, รองประธานสหพันธ์องค์กรพุทธนานาชาติ, รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยอภิธรรม, เมียนมาร์, 24 กุมภาพันธ์ 2561. และ 25) ดร. ออง ซี อิว, ประธานสมาคมชาวพุทธมาลัคกา มาเลเซีย, 29 มีนาคม 2561.

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินการจัดทำเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลข้อมูลระหว่างเดือนกันยายน 2560-มีนาคม 2561 รวมระยะเวลา 6 เดือน

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยสำคัญในการสร้างรูปแบบขององค์กรพุทธโลก ประกอบด้วย

1.1) ความสำคัญของเครือข่าย เป็นกระบวนการที่มาของการสื่อสารทางภาษาและความคิดทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงกระบวนการ ซึ่งเป็นโครงสร้างที่ออกแบบได้จากการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ฐานคิดที่สำคัญของเครือข่าย จึงเป็นกระบวนการสร้างภาระหน้าที่ของสมาชิกและเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และความสัมพันธ์ในกระบวนการเรียนรู้ การขยายผลและเติบโตอย่างมีพลัง

1.2) องค์ประกอบของเครือข่าย เริ่มจากการมีสมาชิก กรรมการและผู้ประสานงานเครือข่าย มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน จัดกิจกรรมร่วมกัน มีการทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การรับรู้มุมมองร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีผลประโยชน์และมีความสนใจร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งพิงอิงร่วมกัน

1.3) ประเภทของเครือข่าย ประกอบด้วย เครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area) เครือข่ายเชิงกิจกรรม (Issue Network) และเครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ โดยเครือข่ายเชิงพื้นที่ ได้แก่ ศูนย์ประสานประชาคมระดับจังหวัด เครือข่ายพระสงฆ์ ภาคบริการ เครือข่ายภาครัฐ องค์การพัฒนา เครือข่ายเกษตรกรและกลุ่มธุรกิจ ส่วนเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ได้แก่ เครือข่ายป่าชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญา เครือข่ายธนาคาร เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายด้านคุ้มครองผู้บริโภค เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายปฏิรูปการศึกษา เครือข่ายสิทธิมนุษยชน เครือข่ายสุขภาพ ฯลฯ และเครือข่ายตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชน เครือข่ายองค์การพัฒนาเอกชน เครือข่ายภาคประชาชน เป็นต้น

1.4) การเกิดเครือข่าย เป็นกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ต้องมีการเชื่อมโยง โดยมีลักษณะต่างๆ กัน เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หรือเป็นเครือข่ายจัดตั้งและได้รับการสนับสนุนของ

ภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน หรือเป็นเครือข่ายวิวัฒนาการ ซึ่งเกิดขึ้นโดยสถานการณ์กำหนด เช่น เครือข่ายผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของภาครัฐ ส่วนการสร้างเครือข่าย คือการรวมตัวเป็นเครือข่าย ในลักษณะของการแลกเปลี่ยน ต้องสกัดเอาส่วนดี หรือจุดแข็งของแต่ละฝ่ายมาเรียนรู้และสนับสนุนกันและกัน เป็นการผนึกกำลัง (Synergy) ทำให้มีความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน และร่วมรับประโยชน์ซึ่งกันและกัน

1.5) การบริหาร คือ การใช้บุคลากรหรือทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหาร และให้การบริหารดำเนินไปอย่างมีความราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ปัจจัยด้านการบริหาร ประกอบด้วย คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ โดยมีหน้าที่ตามขั้นตอนคือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณได้แก่ (1) ความเข้าใจบทบาทของสมาชิก (2) สมาชิกมีอิสระในความคิด การให้เกียรติกัน ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน (3) มีความจริงใจในการทำงานร่วมกัน โดยเห็นประโยชน์ร่วม (4) การจัดการให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ (5) การสื่อสารที่ทำให้เครือข่ายสามารถเชื่อมโยงติดต่อกันได้

ลักษณะบ่งชี้เชิงคุณภาพในความเข้มแข็งของเครือข่าย สามารถพิจารณาได้จาก

1) สัมพันธภาพของสมาชิก 2) ความชัดเจนของเป้าหมายนำทางให้สมาชิกในเครือข่ายได้เข้าใจตรงกัน 3) กระบวนการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจเป็นอิสระเต็มที่ 4) มีการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องสม่ำเสมอ 5) การที่เครือข่ายสามารถแสวงหา และตั้งศักยภาพทรัพยากรที่มีอยู่ภายในมาใช้ 6) การเรียนรู้และพัฒนาจนเกิดการสร้างสรรค์ เกิดเป็นการเรียนรู้ขึ้นในตนเอง

ผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่าย ที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนา คือ 1) เกิดกระบวนการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะช่วยให้บุคคลและองค์กรได้มีการปรับตัว ทำให้การทำงานของเครือข่ายมีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) การเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหา เพราะเป็นการระดมความคิดเห็นและความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ 3) เกิดการพึ่งพาตนเองในเรื่องของทุน ทรัพยากร ความรู้ และการจัดการ นำไปสู่การพัฒนาสังคมและการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายที่ต่อเนื่อง 4) เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ทำให้เกิดการร่วมกันพัฒนาเครือข่าย 5) เกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบาย ประเด็นปัญหาสาธารณะและสามารถนำไปสู่ข้อยุติ ด้วยพลังของเครือข่ายและการจัดการในเชิงนโยบาย 6) เกิดอำนาจหรือพลัง อำนาจแฝงเกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มองค์กรและเครือข่ายอำนาจ พลังอำนาจของการรวมกลุ่มนี้เป็นพลังในทางอ้อมที่บรรดากลุ่มหรือเครือข่ายอื่น ๆ ให้ความเกรงใจ และสามารถนำมาเป็นการต่อรองในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้

2 ลักษณะขององค์กรพุทธโลกที่ตั้งขึ้นมา ล้วนแล้วแต่มีลักษณะเครือข่ายในเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue Network) ข้ามมิติ ของเครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area Network) หรือ เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ (Structure Network) โดยอาศัยกิจกรรมเป็นตัวเชื่อมเครือข่ายองค์กรพุทธเข้าด้วยกัน มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป นอกจากนี้ จุดเริ่มต้นขององค์กร ถูกสร้างขึ้นมาจากด้วย ลักษณะ เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ คือจากผู้ที่มีความคิดตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกัน มารวมตัวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ไปจนถึงร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า แต่เมื่อมารวมตัวกัน มีการจัดตั้งองค์กรเป็นทางการแล้ว มีนโยบาย และ การดำเนินงาน ที่ชัดเจน หลายองค์กรได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม ก็ถือเป็น เครือข่ายจัดตั้งเพียงแต่ ขององค์กรพุทธโลกทั้งสามองค์กรดำเนินได้อย่างยั่งยืน トラบโดที่ยังมีศูนย์ประสานงาน และ ผู้จัดการที่เข้มแข็ง ทำให้สามารถดำเนินกิจกรรมขององค์กรได้อย่างสม่ำเสมอ

การสร้างเครือข่ายองค์กรพุทธโลก (World Buddhist Organizational Networking) มีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมชาวพุทธทั่วโลก ในการพบปะแลกเปลี่ยนหรือและทำงานร่วมกันในอนาคต จากนิยายใหญ่ๆ ทั้งสาม ได้แก่ พุทธศาสนานิกายมหายาน นิกายเถรวาท และนิกายวัชรยาน หรือเอ็มทีวี (MTV-Mahayanna, Theravada, Vajjarayana) ทำให้องค์กรพุทธโลกมีบทบาทสำคัญในการเป็นเวทีให้กับผู้นำองค์กรพุทธหลากหลายนิกายเหล่านั้น ได้มีโอกาสพบเจอ แลกเปลี่ยน และรับรู้ข้อมูลสถานการณ์พระพุทธศาสนาในพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลก แม้ว่าในอดีตชาวพุทธหลากนิกาย แทบจะไม่เคยทำสงครามกันดังเช่นศาสนาอื่นก็ตาม แต่ก็มี ความขัดแย้งในวัตรปฏิบัติในหลายหลายประเด็น ที่ส่งผลให้คณะสงฆ์และชาวพุทธไม่สามารถมีวิถีปฏิบัติที่เป็น หนึ่งเดียวกันได้ องค์กรพุทธโลกต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ ในการหาจุดร่วมท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งในการจัดตั้งองค์กรพุทธโลกแต่ละองค์กรนั้น ก็มีมูลเหตุ ที่มาในการจัดตั้ง กรรมการบริหาร วาระในการ ดำเนินงาน มีการประชุมใหญ่อันเป็นกิจกรรมหลักขององค์กร และอัตลักษณ์เป็นของตนเอง ส่วนใหญ่จะได้รับการ สนับสนุนจากรัฐบาลท้องถิ่นภายในประเทศที่สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ สาธารณคดีเหล่านี้ จึงเป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญของแต่ละองค์กร โดยจะมีความแตกต่างในรายละเอียด หรืออัตลักษณ์ขององค์กร อาทิ องค์การพุทธ ศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พ.ส.ล.) หรือ World Fellowship of Buddhists (WFB) อัตลักษณ์ขององค์กร คือ มิตรภาพ หรือคำว่า Fellowship สมาสาถลวันวิสาขบูชาโลก หรือ International Council for the Day of Vesak (ICDV) อัตลักษณ์ขององค์กร คือ วันวิสาขบูชา ที่ทำให้ชาวพุทธทุกคนได้มาประชุมร่วมกันโดยมี องค์การสหประชาชาติให้การรับรอง อีกทั้งองค์กรสมาสาถลวันวิสาขบูชาโลกก็ยังได้รับสนับสนุนงบประมาณจาก รัฐบาลไทยการจัดงานแต่ละครั้ง การจัดงานจึงจัดในวโรกาสพิเศษของสถาบันหลักของประเทศไทย คือสถาบัน พระมหากษัตริย์ และสถาบันศาสนาอีกด้วย

อัตลักษณ์ที่สำคัญขององค์กรพุทธโลก หรือ The World Alliance of Buddhists (WAB) คือคำว่า เครือข่ายหรือพันธมิตร ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักตามที่ระบุไว้ในธรรมนูญ คือ PPP (Protection, Propagation and Preservation) หรือปกป้อง เผยแผ่ ฟื้นฟู พระพุทธศาสนา ซึ่งการที่สมาชิกจะร่วมเป็นสมาชิกและร่วม ทำงานกับองค์กรไหนก็ขึ้นกับความคุ้นเคยและความชอบทิศทางการทำงานขององค์กรนั้นๆ เป็นหลัก ดังที่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเคยชี้ให้พระภิกษุคิดว่า พระภิกษุผู้เดินตามพระสารีบุตรก็ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่ทรงภูมิ ปัญญา พระภิกษุ ผู้เดินตามพระอนุรุทธะ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่ชำนาญทางการมีฤทธิ์ พระภิกษุผู้อุปัฏฐากรับใช้ พระอานนท์ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงพหูสูต เป็นต้น

3. รูปแบบการสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก ทั้ง 3 องค์กร คือ องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์ แห่งโลก (พสล.) สมาสาถลวันวิสาขบูชาโลก (สสวล) ทำงานร่วมกับสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ชาติ (สมพน.) และ องค์การพุทธโลก (พล.) พบว่า ในทุกองค์กร มีสมาชิกชาวพุทธที่หลากหลาย มีกิจกรรม ต่อเนื่อง มีสำนักงานใหญ่เป็นศูนย์กลางประสานงานการ และ มีผู้ประสานงานที่ชัดเจน แต่ละองค์กรอาจ แตกต่างกันในรายละเอียด อาทิ ศักยภาพขององค์กร ผู้นำองค์กร การไหลลื่นของข้อมูล สำหรับรูปแบบการ สร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก มีองค์ประกอบ 8 ด้านคือ **1) การมีค่านิยมร่วมทัศนคติ** ผู้ที่มาร่วมงาน องค์กรพุทธโลก ต้องมีจิตใจเสียสละ มีจิตอาสา มีจิตใจพระโพธิสัตว์ สนใจการศึกษาธรรมะเพื่อมาฝึกฝน พัฒนาตัว การมีค่านิยมในการทำงานร่วมกันเป็นทีม **2) การปรับปรุงพัฒนาตลอดเวลา** องค์กรพุทธโลกต้องมี ส่วนที่เป็นงานการศึกษาธรรมะของพระพุทธเจ้าทั้งเป็นในรูปแบบของสถาบันและในเรื่องของการอบรมเรียนรู้ พัฒนาการตนเองตลอดชีวิต **3) ภาวะผู้นำ** องค์กรพุทธโลกต้องการผู้นำที่มีศักยภาพที่มีความรับผิดชอบสามารถ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เป้าหมายรวมขององค์กรให้ไปในทิศทางเดียวกันได้และสร้างความสามัคคีกลมเกลียวใน หมู่คณะของสมาชิก พร้อมกับสามารถสร้างผู้นำเยาวชนคนรุ่นใหม่มาทดแทนได้ **4) มีอัตลักษณ์ มีชีวิตชีวา** องค์กรพุทธโลกต้องมีกิจกรรมเพื่อเป็นการรักษาสมาชิกเดิมและสร้างสมาชิกใหม่และกิจกรรมนี้สามารถให้

ประชาชนชาวพุทธและผู้สนใจสามารถเข้าร่วมได้กิจกรรมนี้ต้องมีความสม่ำเสมอและเกิดประโยชน์ทั้งต่อองค์กรพุทธโลกเองและต่อสังคมโดยส่วนรวมด้วยและมีความหลากหลายเพื่อดึงดูดประชากรในกลุ่มต่าง ๆ

5) มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง องค์กรพุทธโลกต้องมีกิจกรรมเพื่อเป็นการรักษาสมาชิกเดิมและสร้างสมาชิกใหม่และกิจกรรมนี้สามารถให้ประชาชนชาวพุทธและผู้สนใจสามารถเข้าร่วมได้กิจกรรมนี้ต้องมีความสม่ำเสมอและเกิดประโยชน์ทั้งต่อองค์กรพุทธโลกเองและต่อสังคมโดยส่วนรวม

6) การเสริมพลัง องค์กรพุทธโลกต้องมีการปรับโครงสร้างจากคณะกรรมการจากทีมงานที่มีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะให้องค์กรนี้ขับเคลื่อนไปได้พร้อมกับจัดหาทรัพยากรที่มีความจำเป็นต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และกิจกรรมเช่นทรัพยากรบุคคล

7) พันธสัญญาที่หนักแน่น คณะกรรมการองค์กรพุทธโลกทีมงานสมาชิกและอาสาสมัครต้องมีความรับผิดชอบมีสัญญาประชาคมเมื่อตั้งใจจะทำอะไรสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วต้องมีความรับผิดชอบต่อร่วมกันในการที่จะทำให้พันธกิจนั้นประสบความสำเร็จและดำเนินการต่อไปได้ และ **8) มีศูนย์ประสานงาน** สมาชิกองค์กรพุทธโลกมีความเสมอภาคกัน เท่าเทียมกัน เท่าเทียมในสิทธิของการเป็นสมาชิก เท่าเทียมในการรับรู้ข่าวสาร มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ไม่แบ่งแยกภูมิภาค ไม่แบ่งแยกกนิกาย ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ สามารถประสานความเหมือนในความแตกต่างให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้

สรุปผลการวิจัย

แนวคิดการสร้างและบริหารจัดการเครือข่าย

1) องค์ประกอบของเครือข่าย ที่เริ่มจากการมีสมาชิก กรรมการและผู้ประสานงานเครือข่ายมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน จัดกิจกรรมร่วมกัน มีการทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การรับรู้มุมมองร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การพึ่งพิงอิงร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ การสื่อสาร และการบริหารข้อมูลข่าวสาร 2) ประเภทของเครือข่าย ประกอบด้วย เครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area) เครือข่ายเชิงกิจกรรม (Issue Network) และเครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ในการรวมตัวเป็นเครือข่ายทั้งสามประเภท ก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมสร้างสรรคช่วยเหลือสังคมและพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็ง 3) การเกิดเครือข่าย เป็นกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ต้องการเชื่อมโยง โดยมีลักษณะต่างๆ กัน เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หรือเป็นเครือข่ายจัดตั้งและได้รับการสนับสนุนของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน หรือเป็นเครือข่ายวิวัฒนาการ ซึ่งเกิดขึ้นโดยสถานการณ์กำหนด ส่วนการสร้างเครือข่าย คือการรวมตัวเป็นเครือข่ายในลักษณะของการแลกเปลี่ยน ต้องสกัดเอาส่วนดี หรือจุดแข็งของแต่ละฝ่ายมาเรียนรู้และสนับสนุนกันและกัน เป็นการผนึกกำลัง (Synergy) ทำให้มีการติดต่อและสนับสนุน ให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน และร่วมรับประโยชน์ซึ่งกันและกัน และ 4) การบริหาร คือ การใช้บุคลากรหรือทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารและให้การบริหารดำเนินไปอย่างมีความราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ปัจจัยด้านการบริหาร ประกอบด้วย คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ โดยมีหน้าที่ตามขั้นตอนคือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณโดยปัจจัยอันเป็นความสำเร็จในกระบวนการทำงานของเครือข่ายก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ได้แก่ (1) ความเข้าใจบทบาทของสมาชิก (2) สมาชิกมีอิสระในความคิด การให้เกียรติกัน ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน (3) มีความจริงใจในการทำงานร่วมกัน โดยเห็นประโยชน์ร่วม (4) การจัดการให้ได้ดีกับสถานการณ์ต่างๆ (5) การสื่อสารที่ทำให้เครือข่ายสามารถเชื่อมโยงติดต่อถึงกันได้ ซึ่งมีลักษณะบ่งชี้เชิงคุณภาพความเข้มแข็งของเครือข่าย สามารถพิจารณาได้จาก 1) สัมพันธภาพของสมาชิก 2)

ความชัดเจนของเป้าหมายนำทางให้สมาชิกในเครือข่ายได้เข้าใจตรงกัน 3) กระบวนการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจเป็นอิสระเต็มที่ 4) มีการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องสม่ำเสมอ 5) การที่เครือข่ายสามารถแสวงหา และดึงศักยภาพทรัพยากรที่มีอยู่ภายในมาใช้ 6) การเรียนรู้และพัฒนาจนเกิดการสร้างสรรค์ เกิดเป็นการเรียนรู้ขึ้นในตนเอง โดยผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่าย ที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนา คือ 1) เกิดกระบวนการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) การเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหา 3) เกิดการพึ่งพาตนเองในเรื่องของทุน ทรัพยากร ความรู้ และการจัดการ 4) เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น 5) เกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบาย และ 6) เกิดอำนาจหรือพลัง อำนาจแฝงเกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มองค์กรและเครือข่ายอำนาจ

2. ปัจจัยและกิจกรรมหลักที่ส่งเสริมต่อการจัดตั้งองค์กรพุทธโลก

1) การสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลกที่ตั้งขึ้นมา ล้วนแล้วแต่ เป็นเครือข่ายเชิงประเด็น กิจกรรม (Issue Network) ข้ามมิติ ของเครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area Network) หรือ เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ (Structure Network) โดยอาศัยกิจกรรมเป็นตัวเชื่อมเครือข่ายองค์กรพุทธเข้าด้วยกัน 2) การสร้างเครือข่ายองค์กรพุทธโลก (World Buddhist Organizational Networking) มีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมชาวพุทธทั่วโลก ในการพบปะแลกเปลี่ยนหารือและทำงานร่วมกันในอนาคต ทั้งนี้เนื่องจากการมีหลากหลายนิกายของพระพุทธศาสนา อาทิ นิกายใหญ่ๆ ทั้งสาม ได้แก่ พุทธศาสนานิกายมหายาน นิกายเถรวาท และนิกายวัชรยาน หรือเอ็มทีวี (MTV–Mahayana, Theravada, Vajjarayana) ทำให้องค์กรพุทธโลกมีบทบาทสำคัญในการเป็นเวทีให้กับผู้นำองค์กรพุทธหลากหลายนิกายเหล่านั้น ได้มีโอกาสพบเจอ แลกเปลี่ยน และรับรู้ข้อมูลสถานการณ์พระพุทธศาสนาในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก แม้ว่าในอดีตชาวพุทธหลากนิกาย แทบจะไม่เคยทำสงครามกันดังเช่นศาสนาอื่นก็ตาม แต่ก็มี ความขัดแย้งในวัตรปฏิบัติในหลายหลายประเด็น ที่ส่งผลให้คณะสงฆ์และชาวพุทธไม่สามารถมีวิถีปฏิบัติที่เป็นหนึ่งเดียวกันได้ ส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลท้องถิ่นภายในประเทศที่สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ สำคัญเหล่านี้ จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของแต่ละองค์กร โดยจะมีความแตกต่างในรายละเอียด หรืออัตลักษณ์ขององค์กร อาทิ องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พ.ส.ล.) หรือ World Fellowship of Buddhists (WFB) อัตลักษณ์ขององค์กร คือ มิตรภาพ หรือคำว่า Fellowship สภาสากลวันวิสาขบูชาโลก หรือ International Council for the Day of Vesak (ICDV) อัตลักษณ์ขององค์กร คือ วันวิสาขบูชา ที่ทำให้ชาวพุทธทุกคนได้มาประชุมร่วมกันโดยมีองค์การสหประชาชาติให้การรับรอง อีกทั้งองค์การสภาสากลวิสาขบูชาโลกก็ยังได้รับสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลไทยการจัดงานแต่ละครั้ง การจัดงานจึงจัดในวโรกาสพิเศษของสถาบันหลักของประเทศไทย คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ และสถาบันศาสนาอีกด้วย 3) อัตลักษณ์ที่สำคัญขององค์กรพุทธโลก หรือ The World Alliance of Buddhists (WAB) คือคำว่า เครือข่ายหรือพันธมิตร ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักตามที่ระบุไว้ในธรรมนูญ คือ PPP (Protection, Propagation and Preservation) หรือปกป้อง เผยแผ่ ฟื้นฟู พระพุทธศาสนา ซึ่งการที่สมาชิกจะร่วมเป็นสมาชิกและร่วมทำงานกับองค์กรไหนก็ขึ้นกับความคุ้นเคยและความชอบทิศทางการดำเนินงานขององค์กรนั้น ๆ เป็นหลัก

3. รูปแบบการสร้างเครือข่ายองค์กรพุทธโลก

รูปแบบการสร้างเครือข่ายขององค์กรพุทธโลก ที่มีประสิทธิภาพได้ คือ รูปแบบพันธมิตร หรือ ALLIANCE MODEL มีองค์ประกอบดังนี้

1) มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ในการทำงาน ซึ่งองค์กรพุทธโลกควรเป็นเวทีให้ชาวพุทธนานาชาติได้มาพบปะแลกเปลี่ยน หรือทำงานร่วมกัน โดยอาจจับเป็นกลุ่มย่อยทำงานตามที่แต่ละองค์กรนัด เหมือนองค์กรทางสหประชาชาติ ของพระพุทธศาสนา เป็น umbrella ให้กับองค์กรพุทธที่เป็นสมาชิก และมีค่านิยม

ร่วมกัน ในการทำงานเป็นทีม มีทัศนคติที่ดี มีจิตอาสา เพื่อพัฒนางาน การทำงานโปร่งใส (ATTITUDE) 2) ต้องมี มีระบบ เรียนรู้ การพัฒนา ปรับปรุง สมาชิกในองค์กรตลอดเวลา มีงานวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสามารถมุ่งไปสู่คำสอนดั้งเดิม ความแตกต่างระหว่างนิกาย การปฏิบัติที่ยั่งยืนน้อยลงไป (LEARNING) 3) ผู้นำขององค์กรพุทธโลก เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน กิจการทางพระพุทธศาสนา เป็นผู้ประสานงานได้อย่างยอดเยี่ยม มีศูนย์ประสานงาน และ เป็นผู้ที่สามารถประสาน ผู้สนับสนุน ผู้ควบคุม ทำให้การทำงานสำเร็จลุล่วงได้ทุกครั้ง นำยุทธศาสตร์องค์กรให้สมาชิกเข้าใจ และขับเคลื่อนไปได้ตามเป้าหมาย (LEADERSHIP) 4) ต้องมีที่มาขององค์กรชัดเจน ปัจจัยในการก่อตั้งองค์กรชัดเจน อาทิ สภาสากลวันวิสาขบูชาโลก (สสวล) ที่เกิดจากการที่สหประชาชาติกำหนดให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของโลก และ สสวล. มุ่งเน้นเพื่อเฉลิมฉลองวันดังกล่าว เป็นเวทีกลางให้ชาวพุทธทั่วโลก ได้มาเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาในระดับนานาชาติ และเป็นการประชาสัมพันธ์วันวิสาขบูชา ให้ทั่วโลกรู้จัก เหมือนกับที่ทั่วโลกรู้จัก วันคริสต์มาสเป็นอย่างดี (IDENTITY) 5) ต้องมีกิจกรรมต่อเนื่อง และ หลากหลาย ถ้ามีกิจกรรมที่หลากหลาย ชาวพุทธจะมีส่วนร่วมได้มาก เพราะแต่ละคนก็ชอบไม่เหมือนกัน เหมือนแบ่งตามธาตุธรรมของแต่ละคน แต่ถ้ามีงานวิชาการเป็นหลัก ก็จะได้ผู้เข้าร่วมเป็นกลุ่มนักวิชาการเป็นหลัก ถ้ามีกิจกรรมอื่นๆ เสริมและเปิดโอกาสให้ชาวพุทธทั่วไป มีโอกาสร่วมด้วย ก็จะได้แนวร่วมมากขึ้น (ACTIVITIES) 6) มีกิจกรรมที่สามารถหล่อเลี้ยงองค์กรได้ หรือมีกองทุน แหล่งทุนที่สนับสนุนการทำงาน หรืออาจได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ในประเทศที่ สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ หรือ รัฐบาลในประเทศที่ องค์กรพุทธโลกจัดกิจกรรมนั้นๆ (NURTURE) 7) มีพันธกิจชัดเจน และทำตามพันธกิจนั้น อาทิ องค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก มีการประชุมใหญ่ทุก 2 ปี ตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2493 (195๐) ที่จัดตั้งองค์กรขึ้นมา และหมุนเวียนไปประเทศต่าง ๆ ที่มีศักยภาพจัดงานได้ คล้าย ๆ กับการจัดโอลิมปิก ทางพระพุทธศาสนา ในทุก ๆ 2 ปี ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่จะทราบดี และรอคอยเพื่อเข้าร่วมการประชุม (COMMITMENT) และ 8) มีสื่อสารสนเทศที่ทันสมัย และหลากหลายช่องทาง สามารถใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการเผยแผ่ ประชาสัมพันธ์กิจกรรม รักษาฐานสมาชิก และเพิ่มฐานสมาชิก ติดต่อประสานงาน สมาชิกองค์กรพุทธโลกแม้มาจากหลากหลายนิกาย หลากหลายประเทศ ก็สามารถที่จะรับรู้ข้อมูล ได้อย่างเท่าเทียมกัน (EQUALITY)

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารงานกิจการพระพุทธศาสนา ควรปรับปรุงกฎ ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เครือข่าย เพื่อการเผยแผ่ให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัย สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในด้านงบประมาณ ทรัพยากรทางการศึกษา กำกับดูแลอย่างมีระบบระเบียบที่ชัดเจน
2. ผู้บริหารงานการคณะสงฆ์ควรนำแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนารูปแบบกระบวนการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปใช้ โดยหน่วยงานที่ควรนำไปใช้ คือ องค์กรพุทธในสังกัดมหาเถรสมาคมไทย
3. องค์กรพุทธภาคี องค์กรพุทธโลก ควรนำเอาแนวปฏิบัติที่ดีของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปพัฒนาและปรับปรุงการจัดการสร้างเครือข่ายของตน ให้เหมาะสม
4. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในเชิงคุณภาพเพื่อค้นหาแนวทางหรือปัจจัย ความสำเร็จของรูปแบบเครือข่ายใน องค์กรพุทธโลก อื่น ๆ ที่มีเครือข่าย

บรรณานุกรม

- เกரியงค์ดี เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชัคเซส มีเดีย.
- พระพรหมบัณฑิต. (2561). *ปาฐกถางานสภาสากลวันวิสาขบูชาโลกในนามปริกษาพิเศษของคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณปวร โทวาท. (2559, ธันวาคม). *ต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 157. (เดิม)
- พระณปวร โทวาท และสัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2561, มกราคม-เมษายน). *ต้นแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 14(1), 161-175.
- กุลธิดา ท่วมสุข. (2538, กรกฎาคม-ธันวาคม). *แหล่งสารนิเทศบนอินเทอร์เน็ต. มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 13(2), 1-13.
- พระมหาอำนาจ มีราคา. (2559, มกราคม – เมษายน). *แนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ: กรณีศึกษาประเทศเนเธอร์แลนด์. วารสารบริหารการศึกษาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 16(1), 169-176
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.